

سنجش و تحلیل سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کوهدشت

محمد امین خراسانی* - استادیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
بهمن طهماسی - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
سیروس حجت - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۹۶/۱۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۰۸

چکیده

بررسی نابرابری و وجوه آن در محدوده های جغرافیایی مختلف در سال های اخیر مورد توجه برنامه ریزان و سیاستمداران قرار گرفته است. در فرآیند برنامه ریزی و توسعه نواحی روستایی شناخت این نواحی از لحاظ وضع موجود و سطح توسعه یافتگی، بررسی تفاوت های محلی و ناحیه ای در زمینه توسعه، تبیین عوامل مؤثر در توسعه و نهایتاً تلاش برای حل مسائل و مشکلات و تأمین نیازها در راستای تعدیل نابرابریهای موجود از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در این راستا شاخص ها می توانند منعکس کننده ابعاد مختلف اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی باشند و جمع آوری اطلاعات و داده های لازم پیرامون آن ها باعث میشود که بتوان کم و کیف توسعه را در زمینه های مختلف به طور دقیق نشان داد. هدف این مقاله سنجش سطوح مختلف توسعه یافتگی در نواحی روستایی شهرستان کوهدشت است. روش تحقیق از نوع کاربردی و به لحاظ روش شناسی توصیفی - تحلیلی است. برای انجام این تحقیق از روش کتابخانه ای و اسنادی و همچنین آمار و اطلاعات منتشر شده از سوی مرکز آمار کشور استفاده شده است. اطلاعات و داده های جمع آوری شده با استفاده از روش تاکسونومی عددی مورد سنجش قرار گرفته است. برای انجام تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار Excel و همچنین جهت نمایش توزیع فضایی دهستان ها از لحاظ توسعه یافتگی از نرم افزار Arc GIS استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که دهستان های رومشکان شرقی با ضریب ۰/۳۷، گل گل با ضریب ۰/۵۰ و رومشکان غربی با ضریب ۰/۵۲ به ترتیب در بالا ترین سطح توسعه یافتگی قرار دارند.

واژه گان کلیدی: توسعه یافتگی، نواحی روستایی، تاکسونومی، شهرستان کوهدشت

مقدمه

بررسی ابعاد مختلف توسعه پایدار بین کشورهای مختلف جهان و همچنین مناطق مختلف یک کشور از جمله مقولاتی هستند که همواره اذهان پژوهشگران و برنامه ریزان را در سطوح مختلف ملی و بین المللی به خود معطوف کرده است. پیچیدگی و گستردگی سنجش و اندازه‌گیری ابعاد مختلف توسعه پایدار به ویژه در سطح ملی در کشورهای در حال توسعه که با کمبود و فقدان اطلاعات مواجه هستند، همواره به عنوان یک چالش اساسی فراروی برنامه‌ریزان در این کشورها مطرح است (صالحی و همکاران، ۱۳۹۲). بررسی نابرابری و وجوه آن در محدوده‌های جغرافیایی مختلف در سال‌های اخیر مورد توجه برنامه ریزان و سیاستمداران قرار گرفته است. وجود نابرابری و ابعاد مختلف آن، از نشانه‌های مهم توسعه نیافتگی است زیرا در حقیقت کشورهایی که امروزه به عنوان کشورهای توسعه یافته شناخته می‌شوند ضمن این که از شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بالایی برخوردار هستند، توزیع درآمدها و امکانات نیز در آن جوامع نسبتاً عادلانه است. اما در کشورهای توسعه نیافته هم مقادیر این شاخص‌ها پایین است و هم توزیع آن بسیار ناعادلانه است. از این رو امروزه از دیدگاه عدالت اجتماعی، توسعه دیگر به معنای رشد تلقی نمی‌گردد بلکه به معنای وجود امکانات و توزیع عادلانه مطرح می‌گردد. برنامه ریزان و کارشناسان، ضرورت توسعه متعادل را به دلایل مختلفی مطرح می‌کنند. اول، تأمین عدالت اجتماعی به منظور برخورداری عادلانه و مناسب مناطق مختلف از امکانات، دوم ملاحظات سیاسی به عنوان عاملی برای کاهش ناآرامی‌های سیاسی و سوم ملاحظات اقتصادی و اجتماعی که باعث جلوگیری از مهاجرت و تمرکز می‌شود (مولایی و همکاران، ۱۳۹۵). در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه نواحی روستایی نیز شناخت این نواحی از لحاظ وضع موجود و سطح توسعه یافتگی، بررسی تفاوت‌های محلی و ناحیه‌ای در زمینه توسعه، تبیین عوامل مؤثر در توسعه و نهایتاً تلاش برای حل مسائل و مشکلات و تأمین نیازها در راستای تعدیل نابرابری‌های موجود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این راستا شاخص‌ها و نماگرها می‌توانند منعکس شده شرایط اقتصادی و اجتماعی باشند و جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های لازم پیرامون آن‌ها باعث می‌شود که بتوان کم و کیف توسعه را در زمینه‌های مختلف به طور دقیق نشان داد. شاخص‌های درآمد، بهداشت، آموزشی، دسترسی به آب آشامیدنی سالم، انرژی، مسکن و امکانات حمل و نقل و ارتباطات، از جمله شاخص‌هایی هستند که می‌توانند وضع برخورداری و محرومیت و فقر نواحی روستایی را نشان دهند (رضوانی ۱۳۸۳؛ شبان، ۲۰۰۰).

با توجه به اینکه توسعه و توسعه یافتگی در ایران با چالش‌های متعدد رو به رو است. در چنین حالتی، به منظور کاهش نابرابری‌های زیستی بین دو فضای شهر و روستا و برقراری عدالت اجتماعی، لزوم توجه به برنامه‌ریزی روستایی در بطن برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای، هر چه بیشتر نمایان می‌گردد (مطیعی لنگرودی، ۲۱:۱۳۸۲). در همین راستا تحقیق حاضر با توجه به وجود چالش‌های عمده در ابعاد مختلف خصوصاً اقتصادی و اجتماعی که به عنوان اصلی‌ترین موانع در راستای توسعه یافتگی نواحی روستایی استان لرستان و به طبع شهرستان کوهدشت عمل می‌کنند، در پی این است تا با استفاده از شاخص‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیرساختی نواحی روستایی شهرستان کوهدشت را مورد سنجش و ارزیابی قرار دهد.

اگر توسعه گذر از مرحله‌ای به مرحله دیگر (سستی به مدرن) معنا کنیم. در بطن مفهوم آن ۳ واژه کلیدی تحول، تغییر و پیشرفت، جای می‌گیرد. تحول، فرایند تغییر در یک دوره طولانی مدت، تغییر فرایند قابل اندازه‌گیری در دوره کوتاه مدت و پیشرفت، روند پویای حرکت و تغییر رو به جلو در گذر زمان است. سابقه تاریخی واژه توسعه به سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم باز می‌گردد. در آغاز، توسعه بر حسب رشد اقتصادی تعریف می‌شد و افزایش متغیرهای کلان اقتصادی، مانند تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری، درآمد و مانند آن، نشانه توسعه یافتگی جوامع بشمار می‌آمد. با گذشت زمان و افزایشی اختلاف بین رفاه نسبی جوامع گوناگون در داخل یک کشور و بین کشورهای مختلف، موضوع

توزیع عادلانه و کاهش فقر و بر خورداری اکثریت مردم از مواهب توسعه مطرح گردید. این تغییر نگرش، توجه به ابعاد توسعه و به دنبال آن، ویژگی های قومی و فرهنگی عواملی را مطرح ساخت که بر اساس تجارب کشورهای غربی، موانع توسعه به شمار می آمدند. تسلط نگرش تک خطی و تکاملی به موضوع توسعه باعث شد، تا برای دستیابی جوامع توسعه نیافته به توسعه، الگوهای از پیش تعیین شده غربی مورد تقلید قرار گیرند. البته، ناتوانی این الگوها در نیل کشورها به توسعه مفروض بعدها به اثبات رسید (دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، ۱۳۸۷).

در جهان امروز، نابرابری های اقتصادی و اجتماعی به عنوان یک پدیده فراگیر و رو به گسترش قابل مشاهده است. هر چند تلاش عمومی برنامه ریزی اجتماعی چه در سطح ملی و چه در سطح بین المللی در پی کاهش این نابرابری هاست، اما حرکت تاریخی توسعه، به رغم و به همراه افزایش ثروت، همواره در جهت گسترش نابرابری ها بوده است. به گفته هاروی هیچ مرکزی بدون حاشیه وجود ندارد. این نابرابری در تبلور خارجی خود، تمرکز را در اشکال گوناگون نشان می دهد. کشورهای توسعه یافته در برابر کشورهای در حال توسعه، شمال در برابر جنوب، تمرکز ثروت و قدرت در سطح جهانی را نشان می دهد. در سطح ملی و محلی نیز، چه در کشورهای توسعه یافته و چه در کشورهای در حال توسعه جغرافیای نابرابری، قطب های توسعه یافته با مناطق محروم پیرامون وجود دارد (شالی و همکاران، ۲۸: ۱۳۸۹).

مفهوم توسعه و توسعه یافتگی تقریباً از نیمه دوم قرن بیستم در جهان متداول شده است. توسعه واژه های است که از نظر مفهومی روند تکاملی خود را در طول زمان طی نموده و اصطلاحات جدیدی به آن افزوده شده و معنا و مفهوم متفاوتی یافته است. بروکفیلد در تعریف توسعه میگوید: فرایند عمومی موجود در این زمینه این است که توسعه را بر حسب پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بیکاری و نابرابری تعریف کنیم (Kirk, 2001:71). واژه توسعه نیافته که در مورد بعضی کشورها به کار می رود، مانند مفهوم توسعه، فرآیندی چند بعدی است و مشخصات آن عبارتند از: میزان بالای رشد جمعیت، پایین بودن سطح زندگی، تفوق بخش کشاورزی بر صنعت، ساختارهای سنتی کشاورزی و ایلاتی، اختلافات قومی، سرمایه کم، فقدان پس انداز، اشتغال ناکافی، سوء تغذیه، وضع بد بهداشت و مسکن، ضعف قابلیت تولید یا بهره وری. توسعه نیافتگی پدیده ای است که در بستر تاریخ شکل می گیرد؛ از اینرو، برای مطالعه و درک این پدیده، بررسی و تجزیه و تحلیل ریشه های تاریخی آن ضروری است. توسعه نیافتگی تنها به معنای فقدان توسعه نیست و نیز پدیده ای نیست که زاده درون جامعه توسعه نیافته باشد؛ بلکه در اثر ادغام اقتصادهای طبیعی در روند توسعه سرمایه داری در سطح جهانی به وجود آمده است (شایان مهر، ۱۳۷۹: ۱۹۵). کیفیت توسعه و زیر ساخت های آن در اثر برنامه ریزی های نامطلوب و متمرکز گذشته مسایل عمده ای را در روند توسعه روستاهای کشور ایجاد کرده است. ابعاد گوناگون و پیچیدگی ساختاری این موضوع یکی از تنگناهای اساسی در عرضه مدل مناسب برای توزیع اعتبارات به شمار می آید. به منظور حل مسایل ناشی از عدم تعادل های منطقه ای، گام نخست شناخت و سطح بندی روستاها از نظر برخورداری در زمینه های اقتصادی، زیربنایی و ارتباطات، اجتماعی- فرهنگی، بهداشتی درمانی، آموزشی و... است. در حقیقت مناطقی که حاشیه ای شده و عقب مانده اند و دچار رکود و توقف در سیر پیشرفت خود شده اند و یا از عواقب منفی رشد شهری آشفته اند خواهان توجه به فضا و سطح منطقه در تخصیص منابع و برنامه ریزی های بخشی و کالبدی شده اند (صرافی، ۱۳۷۷: ۱۴۷).

هدف برنامه ریزی، تبدیل وضعیت موجود به وضع مطلوب، پیشرفت و آبادانی است. بدیهی است برای رسیدن به وضع مطلوب، در گام نخست، باید شناخت دقیق و همه جانبه ای از وضع موجود داشت؛ چنین شناختی تنها از طریق علم جغرافیا آن هم به صورت دینامیک و بر اساس نگرش سیستمی امکانپذیر خواهد بود (مؤمنی، ۱۳۷۷، ۳۵). سطح بندی توسعه، روشی برای سنجش توسعه مناطق است که اختلاف مکانی، فضایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق را نشان می دهد و وضعیت مناطق را نسبت به یکدیگر از نظر سطح توسعه مشخص می کند. با این روش، روند شکل گیری توسعه قطبی مناطق مشخص می شود و در نهایت، در برنامه ریزی توسعه مناطق، مناطق نیازمند و کمتر توسعه یافته

تعیین و از نابرابری مناطق جلوگیری می شود (جدیدی میاندشتی، ۱۳۸۳، ۱۸). بنابراین، لازم است که نواحی کشور از نظر برخورداری طبقه بندی شده تا نسبت به میزان برخورداری یا عدم برخورداری، برنامه ریزی شود (حسین زاده دلیر، ۱۳۹۳).

سیاست های توسعه منطقه ای نقش مهمی را در تقویت فعالیت های اقتصادی و توسعه مناطق محروم و به دنبال آن، کاهش تفاوت های منطقه ای ایفا می کند. تخصیص منطقه ای سرمایه گذاری های عمومی گامی در جهت کاهش نابرابری های منطقه ای و تحقق توسعه متعادل به شمار می رود (Matsumoto, 2008). همگرایی در توسعه مناطق زمانی محقق خواهد شد که مناطق محروم و کمتر توسعه یافته با شتاب بیشتری نسبت به سایر مناطق، رشد و توسعه یابند. در غیر این صورت، ادامه روندهای موجود با تمرکز توسعه اقتصادی در مناطق توسعه یافته، واگرایی و عدم تعادل ملی و منطقه ای را در پی خواهد داشت (Purohit, 2008) لذا، برنامه ریزی منطقه ای کوشش می نماید تا نوعی هماهنگی و همسانی رشد بین مناطق مختلف ایجاد نماید و هر منطقه در یکسویی و یکنواختی با نظم و نظام کل فضای سرزمین ملی از رشد و توسعه فراخور برخوردار باشد (اشکوری، ۱۳۸۵). در خصوص سنجش توسعه یافتگی در نواحی روستایی تحقیقات زیادی صورت گرفته است که به تعدادی از آن ها در جدول زیر اشاره می شود:

جدول ۱. تحقیقات صورت گرفته در خصوص سنجش توسعه یافتگی در نواحی روستایی

محقق	سال	عنوان	نتایج
کیو و همکاران	۲۰۱۷	استفاده از تحلیل عوامل فضایی برای سنجش توسعه انسانی	نتایج این پژوهش نشان می دهد ابعاد استاندارد زندگی سهم بیشتری در توسعه در توسعه انسانی دارد. در حالیکه ابعاد طول عمر سهم کمتری را در بر دارد.
دپژنسکا و همکاران	۲۰۱۷	کاربرد تاکسونومی برای مطالعه ناهماهنگی در زمینه توسعه پایدار اتحادیه اروپا	نتایج پژوهش نشان دهنده وجود سطوح بالای عدم هماهنگی در بین کشورهای های عضو اتحادیه اروپا در زمینه توسعه پایدار است.
تیرادو و همکاران	۲۰۱۶	نابرابری منطقه ای و توسعه اقتصادی در اسپانیا	نتایج این تحقیق نشان دهنده افزایش نابرابری منطقه ای بین سالهای ۱۸۶۰ تا ۱۹۳۰ است و بعد از آن همگرایی منطقه ای تا دهه ۱۹۸۰ شکل گرفته است و روند آن روبه افزایش بوده است.
باهاتیا و رای	۲۰۰۴	سطح بندی ۲۸۰ بلوک در ۳۲ منطقه از هند از لحاظ توسعه یافتگی	نتایج آن نشان می دهد ۵۶ بلوک توسعه یافته، ۱۵۶ بلوک نسبتاً توسعه یافته، ۱۱۶ بلوک را کمتر توسعه یافته و ۵۲ بلوک توسعه نیافته است.
حسین نظم فر	۱۳۹۶	تحلیل سطوح توسعه روستایی و میزان برخورداری دهستان های استان آذربایجان غربی	نتایج تحقیق حاکی از آن است که ۵/۳ درصد (۴ دهستان) دهستان های استان در سطح توسعه بسیار برخوردار، ۳/۵ درصد (۶ دهستان) در سطح برخوردار و ۶/۱۸ درصد (۲۱ دهستان) در سطح نیمه برخوردار قرار گرفته اند این در حالی است که بیش از ۷۰ درصد (۸۲ دهستان) از دهستان های استان از لحاظ توسعه یافتگی در سطح توسعه محروم و بسیار محروم قرار گرفته اند.
مولایی و همکاران	۱۳۹۵	مقایسه تطبیقی توسعه یافتگی مناطق شهری رشت با استفاده از روش های ارزیابی چند شاخصه به بررسی توسعه یافتگی مناطق شهری رشت	نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد که امکانات و خدمات بیشتر در مرکز شهر تمرکز یافته اند از این رو نابرابری در مناطق پنج گانه با اختلاف زیاد دیده می شود.
امانپور و همکاران	۱۳۹۴	تحلیل فضایی و سنجش سطح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری	نتایج نشان می دهد از لحاظ توسعه یافتگی تفاوت فاحشی بین دهستان های استان چهارمحال و بختیاری وجود دارد.
صالحی و همکاران	۱۳۹۲	مقایسه روش های سنجش توسعه پایدار منطقه ای با استفاده از شاخص های ترکیبی در استان های ایران	استان های تهران، کهگیلویه و بویر احمد و سمنان در رتبه های اول تا سوم و استان های سیستان و بلوچستان و کردستان در رتبه های آخر از نظر حرکت به سوی پایداری قرار گرفتند
تقوایی و صالحی	۱۳۹۲	سنجش سطوح توسعه یافتگی شهرستان های استان همدان	شهرستان همدان به عنوان برخوردارترین و شهرستان کیودر آهنگ در دو تکنیک امتیاز استاندارد شده و موریس و شهرستان فامنین در تکنیک تاکسونومی به عنوان محرومترین شهرستان های استان می باشند.

روش پژوهش

این تحقیق از نوع کاربردی و به لحاظ روش شناسی توصیفی - تحلیلی است. برای انجام این تحقیق از روش کتابخانه ای و اسنادی و همچنین آمار و اطلاعات منشر شده از سوی مرکز آمار کشور استفاده شده است. برای سنجش سطح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کوهدشت ابتدا ۵۲ متغیر در قالب ۷ شاخص کلی آموزشی، فرهنگی - ورزشی، بهداشت و درمان، خدمات پایه، زیرساخت ها (ارتباطات و حمل و نقل) و همچنین نرخ بیکاری و نرخ باسوادی تعیین شده است. سپس به گردآوری آمار و اطلاعات مربوط به هر کدام از شاخص پرداخته شده است که غالب آمارها برگرفته از آمار سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ است. در ادامه شاخص های مذکور در ۲۳۶ روستا و در ۱۱ دهستان شهرستان کوهدشت با استفاده از روش تاکسونومی عددی مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت. برای انجام تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار Excel و همچنین جهت نمایش توزیع فضایی دهستان ها از لحاظ توسعه یافتگی از نرم افزار Arc GIS استفاده شده است. شاخص های مورد استفاده جهت سنجش سطوح توسعه یافتگی دهستان های شهرستان کوهدشت به شرح زیر می باشد:

جدول ۲. متغیرها و شاخص های مورد استفاده جهت سنجش توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کوهدشت

شاخص	متغیر
آموزشی	مهد کودک، دبستان، مدرسه راهنمایی پسرانه، مدرسه راهنمایی دخترانه، دبیرستان نظری دخترانه، دبیرستان نظری پسرانه، هنرستان فنی و حرفه ای پسرانه، هنرستان فنی و حرفه ای دخترانه
فرهنگی - ورزشی	کتابخانه عمومی، زمین ورزشی، سالن ورزشی
بهداشت و درمان	داروخانه، خانه بهداشت، پایگاه بهداشت روستایی، مرکز تهرسیلات زایمان، پزشک خانواده، پزشک، دندانپزشک، بهیار، بهرورز، دامپزشک، تکنسین دامپزشکی، آزمایشگاه رادیولوژی، غسالخانه، سامانه جمع آوری زباله
خدمات پایه	پایگاه آتش نشانی، نمایندگی پخش نفت سفید، نمایندگی پخش سیلندر گاز، فروشگاه تعاونی، بقالی، نانوا، گوشت فروشی، قهوه خانه، بانک، تعمیر گاه ماشین آلات کشاورزی، تعمیر گاه ماشین آلات غیر کشاورزی، جایگاه سوخت
زیر ساخت ها (ارتباطات و حمل و نقل)	شبکه سراسری برق، گاز، لوله کشی، آب لوله کشی، سامانه تصفیه آب، صندوق پست، دفتر پست، دفتر مخابرات، دفتر فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی، دسترسی عمومی به اینترنت، دسترسی به روزنامه و مجله، دسترسی به وسیله نقلیه عمومی، دسترسی به ایستگاه راه آهن
نرخ بیکاری	جمعیت بیکار روستایی
نرخ باسوادی	جمعیت باسواد روستایی

منبع: مولایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ احمدوند و کریمی، ۱۳۹۳؛ مومنی و قهاری، ۱۳۹۲؛ تقوایی و صالحی، ۱۳۹۲؛ خسرو بیگی و همکاران، ۱۳۹۰

مراحل روش آنالیز تاکسونومی عددی

مرحله اول - تشکیل ماتریس داده ها: در این مرحله ماتریس داده ها تشکیل می شود. سطرهای این ماتریس نشان دهنده مناطق و ستون های آن بیانگر شاخص ها است. میانگین ($\bar{X}_i$) و انحراف معیار (S_i) هر ستون از رابطه های (۱) و (۲) محاسبه می شود.

$$\bar{X}_i = \frac{\sum x_i}{N}$$

رابطه (۱)

$$S_i = \frac{\sqrt{\sum (X_i - \bar{X})^2}}{N} \quad \text{رابطه (۲)}$$

مرحله دوم- ایجاد ماتریس استاندارد: برای قابل مقایسه شدن شاخص های مختلف نسبت به یکدیگر، باید ماتریس داده ها بی مقیاس شود. برای این کار از رابطه (۳) استفاده می شود.

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_i}{s_i} \quad \text{رابطه (۳)}$$

مرحله سوم- محاسبه فواصل مرکب بین مناطق: در این مرحله طبق رابطه (۴) فواصل مرکب بین مناطق محاسبه می شود.

$$D_{ik} = \sqrt{\sum (Z_{ij} - Z_{kj})^2} \quad \text{رابطه (۴)}$$

مرحله چهارم- تعیین کوتاه ترین فاصله هر منطقه از سایر مناطق: در این مرحله، با توجه به ماتریس فواصل، کوتاه ترین عدد هر ردیف افقی محاسبه می شود.

مرحله پنجم- پیدا کردن مناطق همگن با استفاده از رابطه زیر صورت می گیرد:

$$d \pm = \bar{d} \pm r\sigma_d \quad \text{رابطه (۵)}$$

d بیانگر مانگین اعداد حاصل در ستون کوتاه ترین فاصله ی هر منطقه از سایر مناطق می باشد که در مرحله قبل به دست آمد و با استفاده از رابطه (۶) محاسبه می شود.

$$\bar{d} = \frac{\sum d_i}{N} \quad \text{رابطه (۶)}$$

S_i انحراف معیار ستون مربوط به کوتاه ترین فاصله است که از رابطه (۷) به دست می آید.

$$X_i = \frac{\sqrt{d_i - \bar{d}}}{N} \quad \text{رابطه (۷)}$$

مرحله ششم- تعیین الگو یا سرمشق مناطق: با استفاده از رابطه (۸) مشخص شود.

$$C_{io} = \sqrt{\sum (Z_{ij} - Z_j)^2} \quad \text{رابطه (۸)}$$

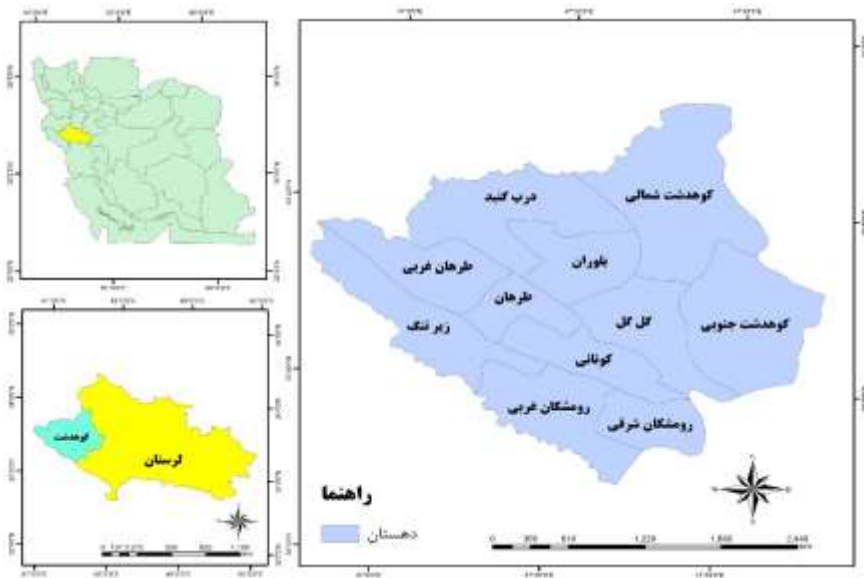
مرحله هفتم- محاسبه درجه توسعه مناطق: براساس رابطه (۹) قابل محاسبه است.

$$F_i = \frac{C_{io}}{C_o} \quad \text{رابطه (۹)}$$

مرحله هشتم- تحلیل نتایج و تعیین کیفیت توسعه یافتگی: بر اساس این روش، چنانچه عدد محاسبه شده از این روش برای یک منطقه، بین صفر و ۰,۷۷۵ باشد، منطقه را از لحاظ کیفیت توسعه یافتگی برخوردار از امکانات (توسعه یافته)، ۰,۷۷۵ تا ۰,۸۸۴ دارای امکانات محدود (نیمه توسعه یافته) و ۰,۸۸۴ تا ۱ را محروم امکانات (توسعه نیافته) می نامند (میر غفوری و همکاران، ۱۳۹۳؛ آذر و رجب زاده، ۱۳۸۹).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان کوهدشت یکی از شهرستان‌های استان لرستان است که در غرب این استان واقع شده است. این شهرستان بین ۴۶ درجه و ۵۱ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و ۳۳ درجه و ۰۹ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی از خط استوا در غرب استان لرستان قرار دارد. این شهرستان از غرب و جنوب غربی به شهرستان اسلام آباد غرب، از شرق و جنوب شرقی به ترتیب به شهرستان‌های خرم آباد و پلدختر و از شمال به شهرستان دلفان محصور می‌شود. مساحت آن ۳۹۰۴ کیلومتر مربع است که معادل ۱۳۷۹ درصد مساحت استان می‌باشد. و آن را دشتهای ۱۲ دیگر را ارتفاعات و تپه‌های ماهوری تشکیل می‌دهند. ارتفاع شهرستان از سطح دریا ۱۱۹۵ متر و دارای اقلیم معتدل کوهستانی است. حداقل دمای سالانه آن ۲/۶- تا ۱/۷ درجه سانتیگراد و حداکثر دمای سالانه آن ۶/۲۴ تا ۴۳ درجه سانتیگراد است. این شهرستان دارای ۲۱۸ هزار نفر جمعیت می‌باشد (فرمانداری شهرستان کوهدشت، ۱۳۹۰). روستاهای شهرستان کوهدشت براساس مقتضیات طبیعی در پایکوه‌ها، دره‌ها، میان کوه‌ها و دشتهای پراکنده شده‌اند و دارای موقعیت‌های کوهستانی میان کوهی و دره‌ای، پایکوهی (دامنه‌ای) و دشتی می‌باشند. روستاهای غالباً از نوع مجتمع و متمرکز، با مزارع باز و پراکنده و دارای معیشت‌های متنوع جامعه روستایی می‌باشند. معیشت اصلی روستائیان شهرستان کوهدشت بر پایه کشاورزی می‌باشد. این شهرستان با تولید ۳۷۶۰۰۰ تن انواع محصولات (گندم، جو، ذرت، چغندر قند، حبوبات، صیفی جات، کلزا، انار و....) یک پنجم کل تولیدات زراعی و باغی استان را به خود اختصاص داده است. شهرستان کوهدشت دارای ۵ بخش و ۱۱ دهستان است که در این تحقیق جمعیت روستایی شهرستان با جمعیت ۹۵۳۷۱ نفر (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) به تفکیک دهستان مورد مطالعه قرار گرفته است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (منبع: ترسیم نگارندگان)

یافته‌ها و بحث

جهت سنجش میزان توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان کوهدشت ۵۲ متغیر در قالب ۷ شاخص مورد بررسی قرار گرفت. این شاخص‌ها جهت سنجش میزان توسعه یافتگی ۲۳۶ روستا در ۱۱ دهستان با استفاده از نظر کارشناسان و با رجوع به منابع مرتبط انتخاب شدند. هر یک از این شاخص‌ها شامل چندین متغیر است که هر کدام بیانگر وضعیت توسعه یافتگی یک بعد خاص از نواحی روستایی مورد مطالعه می‌باشد.

تحلیل مراحل مدل تاکسونومی

مرحله اول: پس از جمع‌آوری داده‌ها و ترکیب آن‌ها، ماتریس داده‌های خام هر یک از شاخص‌های در محدوده مورد مطالعه تعریف شد. ماتریس تصمیم‌گیری که متشکل از گزینه‌ها و شاخص‌ها است، گزینه‌های ماتریس شامل دهستان‌های رومشکان شرقی، رومشکان غربی، طرکان شرقی، طرکان غربی، کوه‌دشت جنوبی، کوه‌دشت شمالی، گل‌گل، زیرتنگ، کونانی، بلوران و درب گنبد و شاخص‌ها نیز شامل: آموزشی، فرهنگی - ورزشی، زیرساخت‌ها، بهداشت و درمان، ارتباطات و حمل و نقل و همچنین نرخ بیکاری و نرخ باسوادی می‌شوند. جدول (۲) ماتریس داده‌های استاندارد شده را نشان می‌دهد.

جدول ۳. ماتریس استاندارد شده شاخص‌های مورد بررسی در دهستان‌ها

شاخص دهستان	آموزش	زیرساخت	فرهنگی ورزشی	بهداشت	خدمات	نرخ بیکاری	نرخ باسوادی
رومشکان شرقی	۲/۴۷۲۱۱۴	-۰/۲۶۲۳۵	۰/۰۹۷۳۲۶	۱/۹۱۶۹۷۸	۲/۵۶۸۲۰۳	-۰/۱۴۷۴۵	۱/۲۲۵۱۳۳
رومشکان غربی	۰/۵۵۴۸۶۸	-۱/۳۳۴۴۳	۱/۸۷۷۸۰۸	۱/۳۵۹۰۶۷	۰/۹۷۰۵۱۲	-۰/۶۱۶۴۸	۱/۲۶۶۶۶۸
طرهان شرقی	-۰/۱۰۶۵۸	۰/۵۰۰۲۶۷	-۰/۷۶۵۱	۰/۰۳۷۳۸۶	-۰/۲۰۹۴۳	-۰/۱۸۷۹۵	۰/۲۱۴۴۸۷
طرهان غربی	-۰/۲۰۵۸	۰/۱۷۴۹۷۳	-۰/۷۶۵۱	۰/۴۵۱۳۲۲	-۰/۰۷۲۵۷	-۰/۰۷۸۲۳	-۰/۶۸۳۹۵
کوه دشت جنوبی	۰/۰۴۷۳۷۶	۰/۱۷۶۴۰۸	۰/۲۴۶۳۸۶	-۰/۱۴۳۹	-۰/۴۴۶۸۹	-۱/۱۵۳۷۶	۰/۶۹۳۹۳۷
کوه دشت شمالی	-۱/۰۴۲۷۷	-۱/۳۱۶۱۶	-۰/۷۶۵۱	-۱/۳۶۵۴۷	-۰/۶۹۰۳۹	۱/۴۴۴۹۸۱	-۱/۷۷۷۲۳
گل گل	۰/۴۶۳۵۰۷	۱/۲۵۱۸۹۵	۱/۳۹۰۹۵۷	۰/۲۹۶۰۳۸	۰/۱۷۷۱۹۶	-۰/۳۹۷۵۷	۰/۴۵۸۴۲۶
زیرتنگ	-۱/۲۵۳۴۱	-۱/۴۵۱۲۳	-۰/۷۶۵۱	-۱/۰۴۰۴۹	-۱/۱۰۵۸۳	-۱/۵۱۰۲	-۰/۵۴۷۲
کونانی	-۰/۰۵۰۶۹	۱/۳۱۷۳۴۵	-۰/۷۶۵۱	-۰/۱۲۵	-۰/۴۴۸۸۸	۰/۶۵۵۹۳۴	۰/۷۴۹۲۰۵
بلوران	-۰/۰۷۶۶۷	۰/۱۱۶۲۸۵	-۰/۷۶۵۱	-۱/۰۴۰۴۹	-۰/۴۲۵۶۵	۰/۲۰۵۳۴۱	-۱/۲۴۱۷۱
درب گنبد	-۰/۸۰۱۹۵	۰/۸۲۷۰۰۴	۰/۹۷۸۰۹۶	-۰/۳۴۵۴۵	-۰/۳۱۶۲۷	۱/۷۹۵۳۸۳	-۰/۳۵۷۷۸

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

مرحله دوم: در این مرحله با استفاده از ماتریس استاندارد فاصله هر منطقه از سایر مناطق محاسبه شد. در واقع در این مرحله فاصله تمامی دهستان‌ها نسبت به هم سنجیده شده است. جهت انجام این کار مقادیر استاندارد شده دهستان‌ها منتهای یکدیگر شده، سپس آنها را به توان دو رسانده ایم و بعد از آن از مقادیر مربوط به هر دهستان جمع گرفته شده است و در نهایت جذر آن‌ها را که همان مقدار فواصل مرکب است به دست آورده ایم که نتایج آن به دلیل زیاد حجم زیاد آورده نشده است.

مرحله سوم: در این مرحله با استفاده از ماتریس استاندارد فاصله هر دهستان از سایر دهستان‌ها به نسبت شاخص‌های تعیین شده به دست آورده شده است.

مرحله چهارم: بعد از به دست آوردن حد بالا و حد پایین گزینه‌هایی را که از حد بالا بیشتر یا از حد پایین کمتر هستند را باید حذف کرد ولی در گزینه‌های موجود (دهستان‌های شهرستان کوه‌دشت) هیچ کدام از گزینه‌ها خارج از محدوده حد بالا و پایین نبوده و به عبارتی همگن هستند و نیازی به حذف کردن گزینه وجود ندارد.

مرحله پنجم: در این مرحله از جدول ماتریس استاندارد شده برای شاخص‌های مثبت بزرگترین مقدار و برای شاخص‌های منفی کوچکترین مقدار به دست آمده است، برای هر کدام از شاخص ایده آل‌های مثبت به شکل زیر است:

جدول ۴. مقادیر ایده آل مثبت برای هر کدام از شاخص‌ها

۱/۲۷	۱/۸۰	۲/۵۷	۱/۹۲	۱/۸۸	۱/۳۲	۲/۴۷	A+
------	------	------	------	------	------	------	----

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

مرحله ششم: در این مرحله تمامی اعداد موجود در ماتریس استاندارد شده در مقادیر ایده آل مثبت ضرب شده و سپس به توان ۲ رسیده است و برای محاسبه الگوی توسعه به طور سطری و یا به عبارتی در هر کدام از دهستان مجموع مقادیر شاخص ها محاسبه و سپس از آن جذر گرفته شده است.

مرحله هفتم: برای این کار نیز ابتدا باید مقدار C_0 یا همان حد بالای الگوی توسعه را محاسبه کرد که این مقدار با استفاده از میانگین و انحراف معیار ستون الگوی توسعه در جدول مرحله ششم قابل محاسبه است. بعد از محاسبه حد بالای الگوی توسعه میزان توسعه یافتگی برای هر کدام از دهستان ها را به دست آورده شده و برای این کار مقادیر مربوط به سرمشق توسعه دهستان ها بر مقدار حد بالای سرمشق توسعه تقسیم شد.

جدول ۵. مقدار نهایی توسعه یافتگی به تفکیک دهستان ها

رتبه	درجه توسعه یافتگی	دهستان
۱	۰/۳۷	رومشکان شرقی
۳	۰/۵۲	رومشکان غربی
۶	۰/۶۶	طرحان شرقی
۷	۰/۶۷	طرحان غربی
۸	۰/۶۷	کوه دشت جنوبی
۱۰	۰/۹۰	کوه دشت شمالی
۲	۰/۵۰	گل گل
۱۱	۰/۹۶	زیرتنگ
۵	۰/۶۳	کونانی
۹	۰/۷۶	بلوران
۴	۰/۶۳	درب گنبد

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۶

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به ۱۱ دهستان رومشکان شرقی، رومشکان غربی، طرحان شرقی، طرحان غربی، کوهدشت جنوبی، کوهدشت شمالی، گل گل، زیرتنگ، کونانی، بلوران و درب گنبد نشان می دهد دهستان رومشکان شرقی با مقدار توسعه یافتگی ۰/۳۷ در رتبه اول و در بهترین سطح از لحاظ توسعه یافتگی قرار دارد و بعد از آن دهستان گل گل با مقدار ۰/۵۰، رومشکان غربی ۰/۵۲، درب گنبد ۰/۶۳، کونانی ۰/۶۳، طرحان شرقی ۰/۶۶، طرحان غربی ۰/۶۷، کوهدشت جنوبی ۰/۶۷، بلوران ۰/۷۶، کوهدشت شمالی ۰/۹۰، زیرتنگ ۰/۹۶ به ترتیب در تبه های ۲ تا ۱۱ قرار گرفته اند. به طور کلی ضرایب بدست آمده بی ارتباط با وضعیت طبیعی و جغرافیایی شهرستان کوهدشت نیست. به طوری که اکثر دهستان هایی که دارای موقعیت دشتی هستند به دلیل سهولت در دسترسی ها و برقراری ارتباط با شهرها و مراکز اصلی خدمات دهی شهرستان در وضعیت بهتری از لحاظ توسعه یافتگی قرار دارند. همچنین اغلب دهستان هایی که دارای موقعیت کوهستانی هستند به دلیل دشواری در خدمات رسانی و کمبود زیرساخت ها و مشکل برقراری ارتباط با سکونتگاه های مرکزی از لحاظ توسعه یافتگی در وضعیت نامناسبی قرار دارند.

جهت سنجش میزان نهایی توسعه یافتگی دهستان ها به صورت زیر اقدام شد:

۱. دهستان های برخوردار از امکانات (توسعه یافته) مقدار آن بین ۰/۷۷۵ تا ۰/۷۷۵

۲. دهستان های دارای امکانات محدود (نسبتاً توسعه یافته) مقدار آن از ۰/۷۷۵ تا ۰/۸۸۴

۳. دهستان های محروم از امکانات (توسعه نیافته) مقدار آن از ۰/۸۸۴ تا ۱

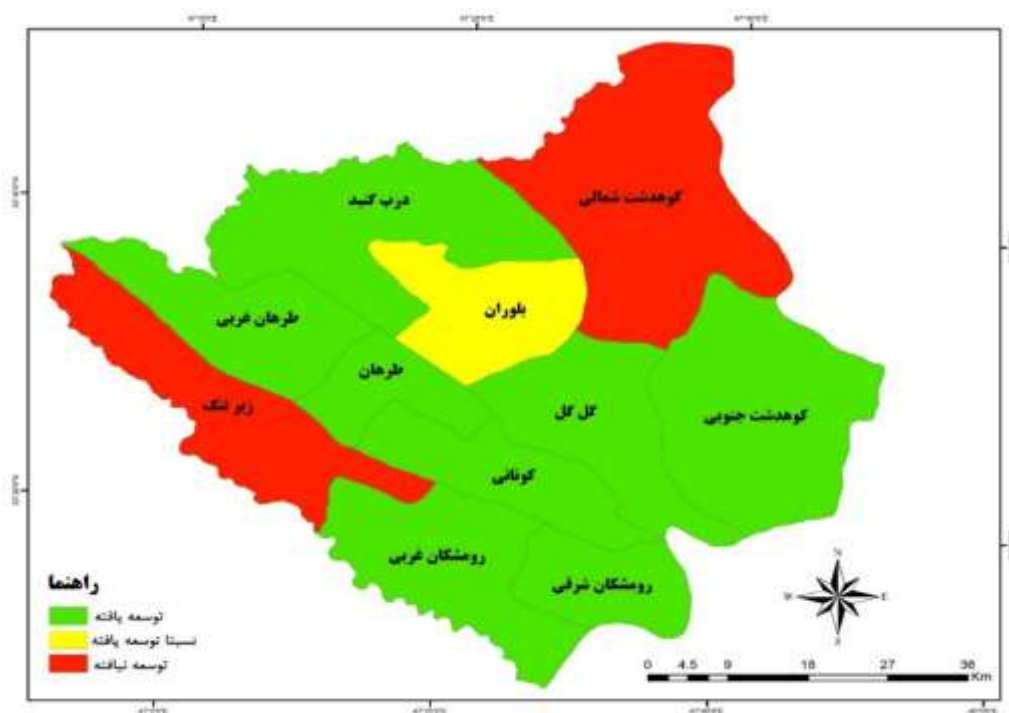
با توجه به این طبقه بندی دهستان های شهرستان کوهدشت در جدول ۵ بر اساس رتبه و میزان توسعه یافتگی آن ها طبقه بندی شده اند. و پراکندگی فضایی آن ها نیز در شکل ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۶. رتبه بندی دهستان ها بر اساس مقدار نهایی درجه توسعه یافتگی آن ها

دهستان	مقدار توسعه یافتگی	میزان برخورداری از امکانات
رومشکان شرقی گل گل، رومشکان غربی، درب گنبد، کونانی، طرحان شرقی، طرحان غربی، کوهدشت جنوبی	۰ تا ۰/۷۷۵	برخوردار از امکانات
بلوران	۰/۷۷۵ تا ۰/۸۸۴	دارای امکانات محدود
کوهدشت شمالی، زیر تنگ	۰/۸۸۴ تا ۱	محروم از امکانات

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۶

نتایج حاصل از طبقه بندی سه سطحی دهستان های شهرستان کوهدشت در سه سطح (توسعه یافته، نسبتاً توسعه یافته، توسعه نیافته) نشان می دهد دهستان های رومشکان شرقی گل گل، رومشکان غربی، درب گنبد، کونانی، طرحان شرقی، طرحان غربی، کوهدشت جنوبی با ضریب توسعه یافتگی بین ۰ تا ۰/۷۷۵ جزء مناطق با کیفیت بالای توسعه یافتگی محسوب می شوند و دهستان بلوران با ضریب توسعه یافتگی ۰/۷۷۵ تا ۰/۸۸۴ تنها دهستان شهرستان کوهدشت با کیفیت متوسط توسعه یافتگی است. و دو دهستان های کوهدشت شمالی، زیر تنگ با ضریب توسعه یافتگی ۰/۸۸۴ تا ۱ در پایین ترین سطح از توسعه یافتگی قرار دارند.

شکل ۲. توزیع فضایی دهستان های شهرستان کوهدشت بر اساس سه سطح توسعه یافتگی (منبع: ترسیم نگارندگان)

نتیجه گیری

ضرورت توسعه متعادل و شناخت نابرابری‌ها و عدم تعادل‌ها در چارچوب محدوده‌های جغرافیایی به دلایل مختلفی همچون تأمین عدالت اجتماعی به منظور برخورداری عادلانه و توزیع منطقی امکانات و خدمات، کاهش ناآرامی‌ها سیاسی و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها مطرح می‌گردد که از اساسی‌ترین ملزومات برنامه ریزی توسعه منطقه ای می‌باشد (سرور و همکاران، ۱۳۹۵). با سنجش سطح توسعه یافتگی براساس وضع موجود می‌توان سطح زندگی مردم یک ناحیه را به خوبی نشان داد و به ارائه برنامه‌هایی، جهت کاهش محرومیت آن نواحی پرداخت و شرایط مناسب برای بروز توسعه و رسیدن به سطح مطلوب را مهیا ساخت. استفاده از روش‌های آماری از مناسب‌ترین راه‌ها برای حل مسایل در زمینه تعیین درجه توسعه یافتگی و رتبه بندی سکونتگاه‌ها در برنامه ریزی‌های ناحیه ای و منطقه ای می‌باشد. در همین راستا پژوهش حاضر به سنجش سطح توسعه یافتگی دهستان‌های شهرستان کوهدشت پرداخته است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که میزان توسعه یافتگی و برخورداری از امکانات در میان دهستان‌ها متفاوت بوده و ضریب توسعه یافتگی بین دهستان‌ها از ۰/۳۷ تا ۰/۹۰ در نوسان بوده است که این نشان دهنده عدم توازن در سطح توسعه یافتگی دهستان‌های شهرستان می‌باشد. به طوری که دهستان رومشکان شرقی، گل‌گل و رومشکان غربی به ترتیب با ضرایب ۰/۳۷، ۰/۵۰ و ۰/۵۲ در بالاترین سطح توسعه یافتگی و برخورداری از امکانات قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج حاصل از طبقه بندی سه سطحی دهستان‌های شهرستان کوهدشت نشان می‌دهد که توزیع خدمات و امکانات در سطح دهستان‌ها بر اساس عدالت فضایی صورت نگرفته است، دهستان‌های با سطح توسعه یافتگی پایین در فاصله دورتری از مرکز شهرستان قرار دارند و غالباً دارای موقعیت جغرافیایی کوهستانی هستند که این امر باعث دشواری در خدمات رسانی به این نواحی و عدم برخورداری این دهستان‌ها از منافع توسعه شده است. به طوری که دهستان‌های کوهدشت شمالی و زیرتنگ با ضرایب ۰/۹۰ و ۰/۹۶ در پایین‌ترین سطح توسعه یافتگی قرار گرفته‌اند که در واقع علت اصلی این امر از یک طرف واقع شدن این دهستان‌ها در فواصل دورتر نسبت به مرکز شهرستان و دیگر مراکز خدمات دهی در شهرستان کوهدشت و از طرف دیگر ناشی از موقعیت کوهستانی این نواحی است که خود موجب دشواری در خدمات رسانی به این دهستان‌ها شده است. دهستان بلوران نیز با ضریب ۰/۶۷ در سطح نسبتاً توسعه یافته قرار داشته و از لحاظ برخورداری از امکانات در سطح متوسط بوده است. همچنین دهستان‌های رومشکان شرقی گل‌گل، رومشکان غربی، درب‌گنبد، کونانی، طرحان شرقی، طرحان غربی، کوهدشت جنوبی در این رتبه بندی با دارا بودن ضرایب ۰ تا ۰/۷۵۵ در بالاترین سطح توسعه یافتگی قرار دارند. این دهستان‌ها عمدتاً در نواحی مرکزی شهرستان واقع شده‌اند و از لحاظ دسترسی به مراکز خدمات دهی در سطح شهرستان در وضعیت مناسب تری قرار دارند. لذا می‌توان این امر را از علل اصلی توسعه یافتگی این دهستان‌ها دانست. همانطور که نتایج نشان می‌دهد بین دهستان‌های شهرستان‌های کوهدشت از نظر توسعه یافتگی با توجه به شاخص‌های مورد مطالعه تفاوت وجود دارد که با نتایج، مولایی و همکاران (۱۳۹۵)، تقوایی و صالحی (۱۳۹۲) مطابقت دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد دهستان‌هایی که در نواحی مرکزی شهرستان واقع شده‌اند و از نظر دسترسی به مراکز خدمات دهی در وضعیت بهتری قرار دارند و بالعکس دهستان‌هایی که در نواحی پیرامونی شهرستان واقع شده‌اند و دسترسی مناسبی به مراکز خدماتی ندارند در وضعیت نامناسبی قرار دارند. امان‌پور و همکاران (۱۳۹۴)، توکلی و همکاران (۱۳۹۳) نیز در مطالعاتشان به نتایج مشابهی دست یافتند.

منابع

۱. آذر، عادل، رجب زاده، علی (۱۳۸۹)، *تصمیم‌گیری کاربردی رویکردی MADM*، تهران، انتشارات نگاه دانش، چاپ چهارم، ۱۳۸۹.
۲. اشکوری، سیدحسن، (۱۳۸۵)، *اصول و مبانی برنامه ریزی منطقه ای*، چاپ سوم، تهران، انتشارات پیام.
۳. امانپور، سعید، مختاری چلچله، صادق، حسینی کهنوج، سید رضا، ویسی الهام (۱۳۹۴)، *تحلیل فضایی و سنجش سطح توسعه یافتگی نواحی روستایی/مطالعه موردی: شهرستان های استان چهارمحال و بختیاری*، مجله پژوهش ها و برنامه ریزی روستایی، سال ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۴.
۴. پورطاهری، مهدی (۱۳۹۴)، *کاربرد روش های تصمیم‌گیری چند شاخصه در جغرافیا*، تهران، انتشارات سمت، چاپ پنجم، ۱۳۹۴.
۵. تقوایی، مسعود، صالحی، مریم (۱۳۹۲) *سنجش سطوح توسعه یافتگی شهرستان های استان همدان (با تاکید بر رویکرد منطقه ای)*، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی منطقه ای، سال سوم، شماره ۱۱.
۶. تقوایی، مسعود، شیخ بیگلر، رعنا، وارثی، حمیدرضا (۱۳۹۱)، *تحلیل فضایی محرومیت و نابرابری های توسعه در شهرستان های ایران*، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۶.
۷. توکلی، جعفر، میرک زاده، علی اصغر، ابراهیمی، مراد (۱۳۹۳) *سنجش سطح توسعه زیرساختی - خدماتی روستاهای بخش مرکزی شهرستان کوهدشت*. پژوهشهای روستایی ۱. ۲۳۵-۲۱۳.
۸. حسین نظم فر. ۱۳۹۶. *تحلیل سطوح توسعه روستایی و میزان برخورداری دهستان های استان آذربایجان غربی*. اقتصاد فضا و توسعه روستایی. 175-159.
۹. جدیدی میاندشتی، مهدی (۱۳۸۳). *توزیع متعادل منابع مالی به روش سطح بندی توسعه مناطق*، فصلنامه پژوهش های اقتصادی، دوره ۴، شماره ۴، ۱۱-۱۲، ص ۱۰۷ تا ۱۳۲.
۱۰. حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۹۳). *برنامه ریزی ناحیه ای*، سمت، تهران.
۱۱. خسرویگی، رضا، شایان، حمید، سجاسی قیداری، حمدالله صادقلو، طاهره (۱۳۹۰). *سنجش و ارزیابی پایداری در مناطق روستایی با استفاده از تکنیک تصمیم‌گیری چند متغیره فازی - تاپسیس*، پژوهشهای روستایی، شماره ۱، صص ۱۵۱-۱۸۶.
۱۲. دانشنامه مدیریت شهری و روستایی (۱۳۸۷) *سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور*، موسسه فرهنگی، اطلاع رسانی و مطبوعاتی.
۱۳. رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳) *سنجش و تحلیل سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی در شهرستان سنندج*، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره سوم، پاییز و زمستان ۱۳۸۳.
۱۴. سرور، رحیم، عشقی، علی، علوی، سعیده (۱۳۹۶). *ارزیابی تحلیل وضعیت توسعه یافتگی فضای ملی بر مبنای بخش های ۱۵ گانه اقتصادی (مطالعه موردی: مناطق ۱، ۲، ۱ و ۹)*، مهندسی جغرافیایی سرزمین، سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۶.
۱۵. شالی، محمد؛ رضویان، محمدتقی (۱۳۸۹)، *نابرابری های منطقه ای در استان آذربایجان شرقی با استفاده از روش تاکسونومی و خوشه بندی*، فصلنامه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۱۷.
۱۶. شایان مهر، علیرضا (۱۳۷۹) *د/یرت المعارف تطبیقی علوم اجتماعی*، انتشارات کیهان، چاپ اول، تهران.
۱۷. صالحی، اسماعیل، پوراصغر سنگاچین، فرزام، دیناروندی، مرتضی (۱۳۹۲) *مقایسه روش های سنجش توسعه پایدار منطقه ای با استفاده از شاخص های ترکیبی (مطالعه موردی: استان های کشور ایران)*، پژوهش های محیط زیست، سال ۴، شماره ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۲.
۱۸. صدرموسوی، میرستار، طالب‌زاده، میرحیدر (۱۳۹۲)، *تعیین و تحلیل سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستان چالدران*، نشریه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۷، شماره ۴۴، تابستان ۱۳۹۲.
۱۹. فرجی سبکبار، حسنعلی، بدری، سیدعلی، وزین، نرگیس (۱۳۹۲) *اصلاح مدل تصمیم‌گیری تاکسونومی عددی*، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال سیزدهم، شماره ۲۸، بهار ۱۳۹۲.

۲۰. فرمانداری شهرستان کوهدشت، ۱۳۹۰
۲۱. کریمی، فرزاد، احمدوند، مصطفی (۱۳۹۳). مدل سازی سطوح توسعه یافتگی مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی ۳۳. ۹۱-۱۱۱.
۲۲. مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادی ها، ۱۳۹۰
۲۳. مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۲)، برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران، مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ اول، ص ۲۱.
۲۴. مولایی هنجین، نصراله، دانش نژاد، علی رضا، معتمدی مهری، اکبر (۱۳۹۵)، مقایسه تطبیقی توسعه یافتگی مناطق شهری رشت با استفاده از روش های ارزیابی چند شاخصه، مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، سال یازدهم، شماره ۳۴، بهار ۱۳۹۵.
۲۵. مومنی، مهدی، قهاری، غلامرضا (۱۳۹۲). تحلیلی بر وضعیت توسعه یافتگی شهرستان های استان فارس. برنامه ریزی منطقه-ای ۹. ۵۳-۶۶
۲۶. میر غفور، سید حبیب اله، عزیزی، فاطمه، اسدیان اردکانی، فائزه (۱۳۹۳)، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی - جهاد دانشگاهی واحد یزد، چاپ اول، ۱۳۹۳.
۲۷. صرافی، مظفر (۱۳۷۷) مبانی برنامه ریزی توسعه منطقه ای، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، چاپ اول، تهران.
۲۸. مومنی، مهدی. (۱۳۷۷)، اصول و روش های برنامه ریزی منطقه ای، نشر گویا، تهران.

29. Bhatia.V.K. & Rai, S.C. 1997, Evaluation of Socio-Economic Development in Small Aress, New Dehli. UNDP, Human Development Report, New York, 1991, pp:011-230, 2004.
30. Jahan, Sarvar, and Toshikatsu Oda. "Distribution of public facilities in Dhaka, Bangladesh: a spatial analysis." Bulletin of the Faculty of Human Development 7.2 (2000): 865-874.
31. Kwokyam Cheng, S., (2000) Development of a Fuzzy Multi-Criteria Decision Support System for Municipal Solid waste Managemen. Degree of master of manufacturing & production systems, University of Regina, Saskatchewan.
32. Kirk patrik, colin et al, (2001): development of criteria to assess the effectiveness of national strategies for sustainable development institute for development policy.
33. Matsumoto, M., (2008), Redistribution and regional development under tax competition, Journal of Urban Economics, No. 64, pp. 480-487.
34. Purohit, B. C., (2008), Health and human development at sub-state level in India, The Journal of Socio-Economics, No. 37, pp. 2248-2260. 124.
35. Qiu, Q., Sung, J., Davis, W., & Tchernis, R. (2017). Using spatial factor analysis to measure human development. Journal of Development Economics.
36. Shaban, A. Bhole, L. (2000), Regional Disparities in Rural Development in India, Journal if Rural Development, vol 19, pp103 – 117.
37. Szopik-Depczyńska, K., Cheba, K., Bąk, I., Kiba-Janiak, M., Saniuk, S., Dembińska, I., & Ioppolo, G. (2017). The application of relative taxonomy to the study of disproportions in the area of sustainable development of the European Union. Land Use Policy, 68, 481-491.
38. Tirado, D. A., Díez-Minguela, A., & Martínez-Galarraga, J. (2016). Regional inequality and economic development in Spain, 1860-2010. Journal of Historical Geography, 54, 87-98.

Measuring and analyzing the development levels of rural areas of Koohdasht

Khorasani. Mohammad Amin - Assistant Professor of Geography and Rural Planning,
University of Tehran, Tehran, *Iran*

. محمد امین خراسانی (ایمیل: khorasani_ma@ut.ac.ir) و (شماره تماس: ۰۹۱۲۴۱۱۷۲۰۸)
استادیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

Khorasani M. Assistant Professor of Geography and Rural Planning, University of
Tehran, Tehran, *Iran*

2. بهمن طهماسی (ایمیل: bahman.tahmasi@ut.ac.ir) و (شماره تماس: ۰۹۱۶۸۸۰۸۸۵)
دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

Tahmasi B.M.a Student of Geography and Rural Planning, University of Tehran,
Tehran, *Iran*

3. سیروس حجت (ایمیل: sitoushojjat@yahoo.com) و (شماره تماس: ۰۹۰۲۳۹۴۱۵۲۵)
دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

Hojjat S. M.a Student of Geography and Rural Planning, University of Tehran, Tehran,
Iran

Email: khorasani_ma@ut.ac.ir

Abstract

The study of inequality and its features in different geographic areas has attracted planners and politicians in recent years. In the process of planning and development of rural areas, recognizing these areas in terms of status and developmental level, Study of local and regional differences in development, Explaining the factors affecting development, and ultimately trying to solve problems and meet the needs for adjusting existing inequalities It is of special importance. In this regard, indicators can reflect the various economic and social dimensions of rural areas and collecting the data and data around them makes it possible to pinpoint the development of the case in a variety of fields. The purpose of this paper is to measure different levels of development in rural

areas of Kohdasht. The research method is applied and analytically descriptive methodology. To do this research, the library and documentary methods as well as the statistics and information published by the Statistics Center of the country have been used. Data and data collected using numerical taxonomy have been evaluated. To perform data analysis of Excel software ArcGIS software is also used to display the spatial distribution of villages. The results of the research show that the rural districts of East Rumeshkan with a coefficient of 37, flower gills with a coefficient of 50 and West Rumeshkan with a coefficient of 52 are respectively at the highest level of development.

Key words: Development, Rural areas, Taxonomy, Koohdasht county